11.10.20212 H 00538/21

**Eduskunnan valtiovarainkunnan kunta- ja terveysjaostolle**

**Viite** Lausuntopyyntönne 5.10.2021, HE 146/2021 vp, teema PL 25

**Asia** Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Talousarvioesityksessä oikeusministeriön hallinnonalan (pääluokka 25) määrärahojen taso säilyy samana kuin vuoden 2021 varsinaisessa talousarviossa. Hallintotuomioistuimia koskien ympäristölupien käsittelyn väliaikaisiin lisävoimavaroihin on varattu 500 000 euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä koskevan uudistuksen osalta hallinto-oikeuksille ei ole varattu lainkaan lisärahoitusta, vaikka kyseinen uudistus tuottaa hallinto-oikeuksille merkittävissä määrin muutoksenhakuja. Samalla turvapaikka-asioiden lisärahoituksen päättyminen tarkoittaa suurta henkilötyövuosivähennystä niihin hallinto-oikeuksiin, jotka käsittelevät turvapaikka-asioita. Kaikki hallinto-oikeudet ovat viime vuodet olleet suuressa murroksessa toisaalta tuomarikunnan ja muunkin henkilöstön suuren eläköitymisen johdosta ja toisaalta sen vuoksi, että turvapaikka-asioihin on tarvittu merkittävästi uutta henkilöstöä. Tämä on johtanut siihen, että hallinto-oikeuksissa on käytetty paljon voimavaroja uuden henkilöstön perehdyttämiseen ja henkilöstön vaihtuvuus on ollut määräaikaisten virkasuhteiden suuresta määrästä johtuen runsasta. Tilanne on jo näkynyt henkilöstön jaksamisessa. Näissä oloissa nyt esillä oleva tilanne, jossa hallinto-oikeudet joutuvat turvapaikkarahoituksen päättyessä luopumaan juuri tehtäviinsä harjaantuneesta määräaikaisesta henkilöstöstä samalla kun mitä todennäköisemmin vuoden 2022 aikana hallinto-oikeuksiin saapuu Sote-uudistuksen seurauksena merkittäviä määriä vaativia asioita, on resurssien käytön osalta kestämätön. Osaavan henkilöstön rekrytoiminen on hankalaa, joten osaajista ei ole varaa luopua.

Helsingin hallinto-oikeudessa asioiden keskimääräinen käsittelyaika on syyskuun 2021 tilastotiedon mukaan noussut 9,5 kuukauteen, kun se vuotta aiemmin on ollut 8,3 kuukautta. Pääasiaryhmistä keskimääräinen käsittelyaika on ollut kasvussa ulkomaalaisasioissa, ympäristöasioissa, rakentamista, sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä taloudellista toimintaa koskevissa asioissa. Hallinto-oikeudessa oli syyskuun lopussa vireillä 5 638 asiaa, kun vuotta aiemmin luku oli 5 445 asiaa. Myös suullisten käsittelyjen määrä on kasvanut. Vuoden loppuun on arvioitu suullisten käsittelyjen määrän nousevan jopa 450 juttuun, kun tavanomaisesti määrä on noin 300 käsittelyä vuodessa. Suullisia käsittelyjä järjestetään paljon paitsi ulkomaalaisasioissa niin myös lastensuojeluasioissa. Suulliset käsittelyt sitovat paljon hallinto-oikeuden resursseja, koska ne toimitetaan aina kolmen tuomarin kokoonpanossa. Sinänsä hallinto-oikeus on saanut hyvin purettua koronaepidemian aiheuttamaan suullisten käsittelyjen ruuhkaa. Koronaepidemia näkyy kuitenkin edelleen pidentyneinä käsittelyaikoja ja resurssien vähentäminen kasvattaa käsittelyaikoja entisestään. Vanhojen yli 12 kuukautta vireillä olleiden juttujen määrä on noussut merkittävästi. Näissä

oloissa ei voida taata oikeusturvan keskeistä perusedellytystä viivytyksettömyyttä. Oikeusturvan kannalta hallinto-oikeuksien pitkät käsittelyajat heijastuvat aina myös koko yhteiskunnan toimivuuteen esimerkiksi työllisyyttä lisäävien hankkeiden odottaessa hallintotuomioistuinten ratkaisua. Myös Sote-uudistuksen kannalta on olemassa suuri riski merkittäviin viiveisiin, mikäli valituksia ei pystytä ratkaisemaan kohtuullisessa ajassa. Tämä voi vaarantaa uudistuksen toimeenpanon.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020) toimintamenoihin arvioidaan hallinto-oikeuksille vähintään 5,6 miljoonan euron kasvua, joka vastaisi 72 henkilötyövuotta pysyvänä lisäyksenä vuodesta 2022 lukien. Hallinto-oikeuksien kokonaisresurssitarve 1.1.2022 lähtien on 72 vakituista virkaa (42 tuomaria á 92 000 eur, 18 esittelijää á 67 000 eur ja 12 lainkäyttösihteeriä á 43 000 eur). Lisäksi vuosina 2023–2025 on tarve 48 määräaikaiselle viralle (36 tuomaria á 92 000 euroa ja 12 esittelijää á 67 000 euroa). Resurssien kohdentuminen eri hallinto-oikeuksiin tulee laskea erikseen, mutta jo pelkästään jakaen edellä todetut resurssitarpeet hallinto-oikeuksien määrällä, tämä tarkoittaisi esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeudelle vähintään 11 henkilötyövuotta lisää vuodelle 2022. Tämä resurssointi on välttämätön nykyisessä tilanteessa, jotta pystymme estämään hallinto-oikeuden ruuhkautumisen ja osaavan henkilöstön menettämisen. Myös turvapaikka-asioiden osalta on varauduttava epidemiatilanteen väistymisen myötä siihen, että hakijamäärät voivat kasvaa hetkessä merkittävästi, mikä näkyy pienellä viiveellä suoraan myös hallinto-oikeuden työmäärissä. Niin ikään talousarvioesityksessä todettu työperäisen maahanmuuton edistämiseen lisättävä rahoitus vaikuttaa sekin välillisesti myös hallinto-oikeuksien työmäärään. Tuomioistuimen perusrahoituksen tulisi muutoinkin olla tasolla, jolla oikeusturvaodotuksiin pystytään vastaamaan. Tuomioistuinlaitoksessa usein esillä ollut tilanne, jossa vasta syntyneisiin suuriin ruuhkiin reagoidaan jälkijättöisesti, tulee valtiontaloudelle monin tavoin asianmukaisen, ennalta tiedossa olevat tarpeet huomioon ottavan perusrahoituksen turvaamista kalliimmaksi.

Ylituomari Ann-Mari Pitkäranta